

ЗБОРНИК ЗА ИСТОРИЈУ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ACADEMIE SERBE DES SCIENCES ET DES ARTS
COMMISSION POUR L'HISTOIRE DE BOSNIE ET HERZEGOVINE

RECUEIL DE L'HISTOIRE DE BOSNIE ET HERZEGOVINE

7

REDACTEUR MILORAD EKMEČIĆ

BELGRADE 2012

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
ОДБОР ЗА ИСТОРИЈУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ЗБОРНИК ЗА ИСТОРИЈУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

7

УРЕДНИК МИЛОРАД ЕКМЕЧИЋ

БЕОГРАД 2012

ЧЛАНОВИ ОДБОРА

МИЛОРАД ЕКМЕЧИЋ

ЧЕДОМИР ПОПОВ

ДЕСАНКА КОВАЧЕВИЋ-КОЛИЋ

СВЕТОЗАР КОЉЕВИЋ

ДУШАН БЕРИЋ

ЂОРЂЕ МИКИЋ

МАРКО ПОПОВИЋ

НЕВЕНКА ГОШИЋ

ЗДРАВКО АНТОНИЋ

ЂУРО ТОШИЋ

ЧЛАНОВИ РЕДАКЦИОНОГ ОДБОРА

МИЛОРАД ЕКМЕЧИЋ

ВЛАДИМИР СТОЈАНЧЕВИЋ

ЧЕДОМИР ПОПОВ

ДЕСАНКА КОВАЧЕВИЋ-КОЛИЋ

РАДОШ ЉУШИЋ

НЕВЕНКА ГОШИЋ

МАРКО ПОПОВИЋ

ЗДРАВКО АНТОНИЋ

ЂУРО ТОШИЋ

СЕКРЕТАР

ЉИЉАНА ПЕРОВИЋ

Примљено на IX скупу Одељења историјских наука, од 30. новембра 2011, на основу позитивних мишљења рецензената посебно датих за сваки рад

АМБЛЕМ: ЗАПОН ЗАХУМСКОГ КНЕЗА ПЕТРА,
13. ВЕК

ИЗДАЈЕ:
СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ISSN 0354-9461

НАСЛОВНА СТРАНА: ДРАГАН ТОДОРОВИЋ

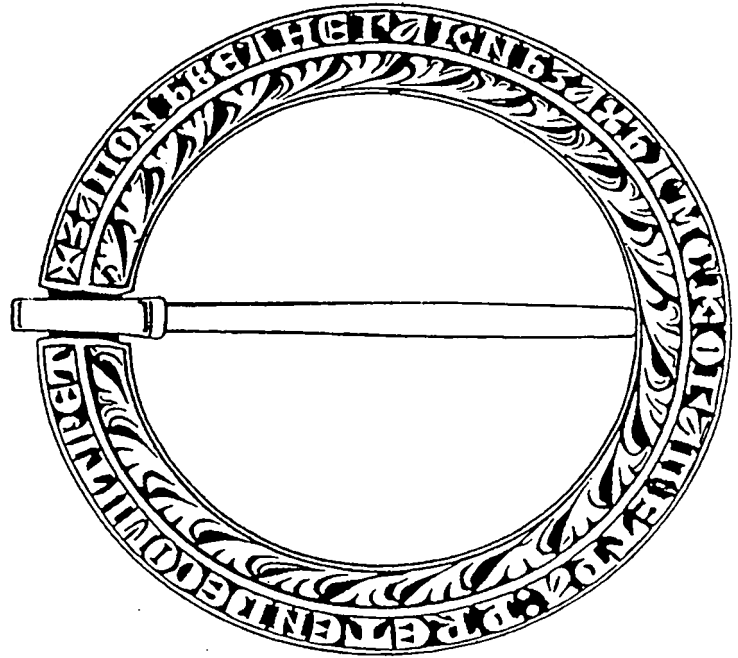
ЛЕКТОР: НЕВЕНКА ГОШИЋ

КОРЕКТОР: ВЕСНА ШУБИЋ

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК: МИРА ЗЕБИЋ

ШТАМПА: ШТАМПАРИЈА СРПСКЕ
ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ, БЕОГРАД

ТИРАЖ: 400 ПРИМЕРАКА

САДРЖАЈ – TABLE DES MATIERES

<i>Ђуро Тошић</i>	Прилог познавању <i>монашења</i> становништва из средњовјековне Босне	1
<i>Djuro Tošić</i>	Contribution to the Knowledge of the Ordainment in Mediaeval Bosnia	28
<i>Аранђел Смиљанић</i>	Хумски жупан Познан Пурчић	29
<i>Arandjel Smiljanić</i>	District Prefect of Hum – Poznan Purčić	35
<i>Борис Бабић</i>	Византијски извори о становништву и црквеним приликама у средњовјековној Босни	37
<i>Boris Babić</i>	Bizantine Sources on Population and Church in Mediaeval Bosnia	48
<i>Срђан Рудић</i>	Петар Павловић – Војвода Хумски и Крајине	49
<i>Srdjan Rudić</i>	Petar Pavlović – Duke of Hum and Krajina	60
<i>Видан Николић</i>	Трагови средњовековног занимања <i>Крамар</i> у топонимији Босне и Херцеговине	61
<i>Видан Николич</i>	Следе средневековой профессии „крамар“ в топонимии Боснии и Герцеговины	74
<i>Миленко Јахура</i>	Пребиловци – насеље и породице	75
<i>Milenko Jahura</i>	Prebilovci – Settlements and Families	109
<i>Недељко В. Радосављевић</i>	Повеља сарајевског (дабробосанског) митрополита Пајсија о праву на сакупљање милостиње за манастир Хиландар	111
<i>Dužica M. Stojković</i>	The Charter of the Metropolitan of Sarajevo (Dabrobosanski) Pajsije on the Right to Gather Charity for the Monastery Hilandar	119
<i>Недељко В. Радосављевић</i>	Препис царског берата о правима чувара барутане тврђаве Јајце из 1709. године	121
<i>Mirjana O. Marinković</i>	Transcription of the Imperial <i>Berat</i> on the Rights of the Keepers of the Powder-Magazine in Jajce from 1709	133
<i>Брајислав Теиновић</i>	Европска историја на позорници устанака у Босни и Херцеговини 1804–1882.	135
<i>Bratislav Teinović</i>	European Powers Towards the Uprisings in Bosnia and Herzegovina 1804–1882	150

<i>Jelena Milojković-Djurić</i>	Gleb Ivanovich Uspenskii: Pis'ma iz Srbije, Letters from Serbia 1876–1877	151
<i>Јелена Милојковић-Ђурић</i>	Глеб Иванович Успенски: Писма из Србије	161
<i>Jelena Milojković-Djurić</i>	Српско-хрватско путујуће позориште Фотија Ж. Иличића	163
<i>Јелена Милојковић-Ђурић</i>	Serbo-Croatian Travelling Theater Company of Fotije Ž. Iličić	172
<i>Jelena Milojković-Djurić</i>	Three Imperial Memoranda: Cultural Policies in Bosnia-Herzegovina in the aftermath of the Berlin Peace Treaty	173
<i>Јелена Милојковић-Ђурић</i>	Три царска меморандума: Просветна и верска политика у Босни и Херцеговини после Берлинског мировног уговора	189
<i>Ненад Урић</i>	Прилог за повест породице Глигорија Јефтановића у турско доба	191
<i>Nenad Urić</i>	Contribution to the History of the Family of Gligorije Jeftanović in Turkish Period	237
<i>Боривоје Милошевић</i>	Свештенство Босанске Крајине у устанку 1875–1878. године	239
<i>Borivoje Milošević</i>	Clergy of Bosanska Krajina in the Uprising of 1875–1878	255
<i>Александар Растовић</i>	Један опис Босне и Херцеговине Вилијема Милера из 1898. године	257
<i>Aleksandar Rastović</i>	Description of Bosnia and Herzegovina Published in 1898 by William Miller	265
<i>Драга Масиловић</i>	Др Никола Стојановић између српства и југословенства	267
<i>Draga Mastilović</i>	Dr Nikola Stojanović between Serbia and Yugoslavia	299
<i>Ђорђе Микић</i>	Босански Устав – „Штатут“ из 1910.	301
<i>Djordje Mikić</i>	Bosnian Constitution – “Statut” of 1910 (First Politics)	319
<i>Горан Латиновић</i>	Територијална организација Српске православне цркве у Босанској Крајини (1900–2010)	321
<i>Goran Latinović</i>	Territorial Organization of the Serbian Orthodox Church in Bosanska Krajina (1900–2010)	333
<i>Драган Шућур</i>	Бањалучка епархија од 1953. до 1961. године	335
<i>Dragan Šućur</i>	The Diocese of Banjaluka (1953–1961)	382
<i>Миле Станић</i>	Списак Хрвата и муслимана који су учествовали у одвођењу и убијању Срба у Мостару и околини	383
<i>Mile Stanić</i>	The List of the Croats and Muslims who Participated in Taking Away and Killing of the Serbs in Mostar and the Surroundings	399
<i>В. А. Артамонов</i>	Србы и Турецко-Русская война 1710–1713 г. (К 300-летию русско-сербского боевого содружества)	401
<i>В. А. Артамонов</i>	Срби и турско-руски рат 1710–1713. године (Поводом 300-годишњице руско-српског војног савезништва)	417

ПРЕПИС ЦАРСКОГ БЕРАТА О ПРАВИМА ЧУВАРА БАРУТАНЕ ТВРЂАВЕ ЈАЈЦЕ ИЗ 1709. ГОДИНЕ*

НЕДЕЉКО В. РАДОСАВЉЕВИЋ
МИРЈАНА О. МАРИНКОВИЋ

Апстракт. – У раду су преведени, критички приређени и објављени документи који се односе на потврђивање војне службе чуварима барутане тврђаве Јајце. Ради се о берату којим је њихова служба потврђена од султана Ахмеда III, као и двома признаницама у којима је наведен износ њихових плата. У Предговору је објашњен административни поступак потврђивања војника у служби, као и начин њиховог плаћања. Поред превода на српски језик, дат је и текст докумената на турском језику, транскрибован на савремени турски правопис.

Кључне речи: Османско царство, Босански ејалет, Јајце, берат, признаница, барутана, војска, чувари, кадија.

У Бугарском историјском архиву (Български исторически архив – БИА) Народне библиотеке *Иван Вазов* у Пловдиву, под инвентарским бројем 184, чува се дипломатичка исправа у форми берата (берат-и шериф), која се односи на део посаде тврђаве Јајце у Босанском пашалуку. Берат је, како се у одговарајућем *Ојису* БИА наводи, *пронашао ученик шурској лицеја у Цариграду*, коме се не помиње име, и тај документ поклонио Народној библиотеци у Пловдиву. У архивистичком *Ојису рукописа* се даље наводи да је берат пронађен у Валиде ку-беси¹, у Ески-сарају² у Цариграду, одакле је донет у Пловдив. Година када је берат поклоњен тадашњој Народној библиотеци не наводи се,

---

* Рад је настао као резултат истраживања на пројекту Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије *Европа и Срби (1804–1918): погледу на историју и искушења европске Модерне* (Ев. Бр. 177031), који се реализује у Историјском институту у Београду, под руководством др Славенка Терзића, научног саветника.

1 Вероватно се односи на канцеларију султаније мајке, тзв. валиде даиреси (тур. valide dairesi).

2 Назив за двор који је саградио султан Мехмед II Освајач годину дана по освајању Цариграда, тј. 1454. године. Подигнут је на месту манастира у коме су уточиште нашле хиљаде свештеника и верника. Није дуго коришћен, пошто је исти султан убрзо подигао Топкапи Сарај који су користили османски султани четири века, све до изградње дворца Долмабахче. На месту Ески Сараја данас се налази Истанбулски универзитет. – Mehmed Zeki Pakalin, *Osmanlı Tarih Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, cilt 1, İstanbul 1983, 555–556; *Historija osmanske države i civilizacije*, 1, прir. Ekmeleddin İhsanoğlu, Sarajevo 2004, 168–169.

али се свакако ради о времену између уједињења Кнежевине Бугарске и Источне Румелије 1885, и Првог балканског рата 1912.³

Берат је писан на османском турском језику, на великом листу формата 42 x 29 центиметара, док је сам текст формата 25 x 23 центиметра. Осим његовог датирања у 1121. годину по хиџри, односно 1708–1709. по хришћанском календару, текст није ишчитан и архивистички подробније описан. Документ је настао у време султана Ахмеда III (1703–1730), у периоду када се, после пораза и великих територијалних губитака, Османско царство постепено консолидује. До сада није објављен ни у бугарској, ни у другим балканским историографијама.

Берат, међутим, не чини једини садржај овог архивског предмета. Детаљним увидом увиђа се сва његова сложеност. У првом делу је преписана *Признаница чувара барушане шврђаве Јајце* од 23. шабана 1121. године [28. октобра 1709], којом се потврђује пријем одређеног новца за плате за наредну, 1122 [1710–1711] годину, други, најважнији део чини препис садржаја *Берата* настао истог дана, којим се потврђује служба и начин на који је за њу исплаћивана плата – оцаклук (тур. *osaklık*)⁴ поменути чуварима

3 До 1885. Источна Румелија била је под јачим утицајем централне власти у Цариграду, без развијених културних институција, па се то није могло десити раније. Истовремено, до тада је у знатнијем броју и било и ученика и студената бугарске народности на школовању у Цариграду. После уједињења Кнежевине Бугарске и Источне Румелије 1885, центар ка коме су у школовању били окренути Бугари била је углавном Софија, односно Софијски универзитет Свети Климент Охридски. Након 1912/13. године, када је у Првом балканском рату Османско царство у Европи потиснуто на турску етничку територију, највећи део Бугара је ослобођен, и свакако није ишао на школовање у Цариград, па би то могао бити *terminus ante quem non* када је овај берат пренет из Цариграда у Пловдив.

4 Оцаклук (тур. *osaklık*) значи „огњиште“ „имање дато с правом преласка са оца на сина“. – *Redhouse Yeni Türkçe-İngilizce Sözlük*, İstanbul 1995, 897; *Büyük Türkçe Sözlük* – www.tdkterim.gov.tr; Познато је да је Османско царство давало појединим локалним господарима територије с правом наслеђивања у источној Анадолији. Тиме се желело да се обезбеди њихова лојалност у време војних похода, јер су имали обавезу да се са својом војском придруже претпостављеним беглербеговима. Те територије су се називале оцаклук санџацима (*yurtluk-osaklık sancaklar*). У овим санџацима нису вршени редовни пописи и сав приход припадао је власнику. – В. Orhan Kılıç, *Yurtluk-Ocaklık ve Hükümet Sancaklar Üzerine Bazı Tespitler* – www.dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1248/14269.pdf. У јужнословенским историографијама је владало уверење да су оцаклуци у том значењу важили и за Босну и Херцеговину. – „У суштини, исту појаву срећемо и у оним крајевима који су чинили читаве санџаке или ејалете, а који су били дати неким истакнутим феудалним породицама у насљедно добро (*osaklık*)...“ – Avdo Sućeska, *Ajani: Prilog izučavanju lokalne vlasti u našim zemljama za vrijeme Turaka*, Djela Odjeljenja istorijsko-filoloških nauka, No. 14, Sarajevo 1965, 98; То, међутим, оповргава новија светска историографија, по којој наследност и наслеђивање не морају нужно да буду везани за тај термин. Наиме, има мишљења по којима су јужнословенски историчари, руководећи се праксом у пограничним деловима источне Анадолије, погрешно закључили да су и у Босни и Херцеговини у османска времена постојали оцаклуци као поседе са правом наслеђивања. – Michael Robert Hickok, *Ottoman Military Administration in Eighteenth-century Bosnia*, Leiden; New York; Köln; Brill, 1997; Као историјски термин, оцаклук означава и праксу да се из суме десетка или устаљених дажбина (порези, царина, цизја) узима део суме који се исплаћује за плате

барутане у Јајцу, док је трећи документ препис *Признанице* од 22. шевала 1121. године [25. децембра 1709], којим се потврђује да је од зимија Јајца и околине хасеки Хусеин-ага прикупио новац за војничке плате, и предао га сарајевском кадији.

Сва три документа су преписи из којих се види начин на који су потврђиване службе, и за њих одређиване плате у Босанском пашалуку, који је у време њиховог настанка поново постао изузетно важна османска погранична провинција. Берат је настао, као што се и у његовом садржају наводи, у време када је Османско царство покушавало да успостави чвршћу контролу на својој територији, посебно у областима удаљеним од престонице. Из његовог садржаја јасно је да он није био усамљен пример, већ да су све државне службе биле подвргнуте провери и поновном потврђивању. Пример чувара барутане тврђаве Јајце показује колико су били озбиљни ти напори. Берат се односи на укупно 15 војника који су вршили ту службу, и за то претходно примали годишњу плату од укупно 202 куруше, односно 170 акчи дневно. Накнадном провером утврђено је да им за ту службу припада 198 куруша и 44 акче, односно 167 акчи на дан по војнику, што је било смањење за 3 куруше и 156 акчи. На годишњем нивоу то је на 15 војника била мала разлика. Међутим, уколико се има у виду пространство Османског царства и број људи у војној служби, доследном применом ових мера могле су се остварити значајне уштеде.

Када је реч о наследности војне службе у Османском царству, она се јавља у време постепеног кварења државног система, након великог успона царства у његовом класичном периоду (1300–1600). У Босанском пашалуку прво су право на ту привилегију затражили спахије за рођаке који су изгинули у бици код Сиска и касније, у време рата против Хабзбуршке монархије (1593–1606), како би њихови синови или најближи рођаци, такође војни обвезници, имали материјалну основу за живот. То указује и на делимично социјалну димензију прихватања таквог захтева од султана Ахмеда I, чиме је спречена могућност узурпације тимара од оних којима по закону нису могли да припадну. Ахмед I о томе је издао и посебан ферман.⁵ Ово правило остало је да важи и касније, и у мирнијим временима, и пренело се са спахијског реда и на друге војне службе, попут већ поменутих чувара барутане тврђаве у Јајцу.

Не може се, међутим, са сигурношћу тврдити да документи који се овде прилажу потврђују *наследности* конкретне војне службе, имајући у виду друго значење термина *osaklık* (оцаклук) која подразумева начин финансирања те службе. Пре би се могло рећи да се ради о обезбеђивању извора за финансирање годишњих плата за гарнизонске трупе, који се такође назива *osaklık*. „Оцаклук је новчани фонд за плате и потрепштине османских гарнизона. Ова вр-

---

чувара тврђаве, градских војника или за трошкове бродоградилшта. Та пракса је постојала до увођења танзиматских реформи 1839. године када се прешло на одређивање плата које су исплаћиване из обласних ризница. – Mehmed Zeki Pakalin, *Osmanlı Tarih Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, cilt 2, İstanbul 1983, 712–713.

⁵ *Историја народа Југославије, књига група*, Београд 1960, 548–549. (Н. Филиповић – Б. Графенауер).

ста оцаклеука укључивала је употребу посебног механизма преноса тзв. *havale* ради финансирања у готовом новцу тромесечне расподеле плата гарнизонским трупима стационираним у провинцијским утврђењима која су чинила део османске пограничне одбране⁶. Босански везир, на пример, шаље 1773. године у престоницу попис оцаклеука у Босни и дословно каже: „Ово је детаљан попис оцаклеука чије се годишње плате узимају од прихода и хришћанских и циганских главарина и пореза; оцаклеуци записани у дугом списку фортификација чије локалне трупе, пешадијске и коњичке, бране утврђења и палисаде који се налазе на границама Босне.“⁷

Берат и признанице које се у овом препису налазе указују и на административни начин на који се могло тражити потврђивање постојећих повластица. Војници су морали предати молбу сарајевском кадији, са доказима који потврђују висину њихових примања (признанице). Кадија је молбу прослеђивао централној власти у Цариград. Султан је бератом потврђивао стара права, уз могуће корекције, а берат је слат надлежном кадији. Код кадије, у овом случају сарајевског, берат је завођен у одговарајући протокол, по форми свакако копијални, а подносиоцима молбе даван је његов препис, као и препис пратећих докумената.

Међутим, ако је пракса изискивала да поступак потврђивања берата прође више канцеларија, укључујући и оне које су припадале централној власти, то није био случај са платама војника. Новац за то одвајан је на лицу места, из прикупљене цизје⁸ града Јајца и околине, и исплаћиван војницима.

У даљем тексту берат и две признанице дати су у целини, у преводу на савремени српски језик и транскрибовани на савремени турски правопис. Документи су дати хронолошки, с тим што је препис берата на првом месту, као најзначајнији. У угластим заградама са три тачке обележена су нејасна или нечитка места, на шта је указано и у пратећем научном апарату. Никакве друге интервенције нису вршене.

1.

Препис височајшег, часног царског берата

Наредба часног, височајшег, славног султанског знака и тугре владара, освајача света, нека буде испуњена с Божјом помоћу.

Ову срећи блиску царску заповест од раније поседује 15 војника, чувара барутане тврђаве Јајце у Босанском ејалету, и у њој је записано да су им дневне плате 170 акчи и да од њихових годишњих плата од 44.460 акчи сваких 200 акчи чине 1 курушу, дакле, годишње плате су им 202 куруше и да је одређено да се та сума узима од износа цизје града Јајца који припада Босанском ејалету.

⁶ Ову је дефиницију дао Rhoads Murphey. Ми је цитирамо према: Michael Robert Hickok, *Ottoman Military Administration in Eighteenth-century Bosnia*, Leiden; New York; Köln; Brill, 1997, 48.

⁷ *Исто*, 58.

⁸ *Цизја, харач*, лични порез који је плаћао сваки одрасли немуслиман у Османском царству.

Године 1119. [1707/1708] је сходно новом пописном дефтеру којим је извршена провера и успостављен ред, смањена сума дневнице речене групе за три акче, што је годишње 114 акчи; реченим војницима припада 167 акчи, а годишње плате, будући да сваких 200 акчи чини 1 курушу, износе 198,5 куруша и 44 акче. Будући да је издат височајши ферман да се изда берат на основу тога што је поднета молба султану за нови оцаклук берат, како би се заменили стари берати које имају и које чувају у својој канцеларији, те како би се годишње плате које су обрачунате и налазе се на маргини биле узимане од суме цизје, њима се исказује велика царска наклоност, те сам од 15. ребиулевела 1121. године [25. мај 1709] издао овај славни царски ферман и наредио да 198 куруша и 44 акче које заслужују речени војници узимају сваке године од цизједара, као што је и било, од суме јајачке цизје, што потврђује текст височајшег берата. А цизједари приликом обрачуна треба да у царски дефтер дневних послова све унесу у свој рачун и овере. По том питању да се пази да од других не буду ометани у ономе чиме располажу као својим оцаклуком, да их други у томе не спречавају, тако да знају да се ослоне на часни знак. Написано 14. ребиулевела 1120. године [3. јуна 1708].

У штићеном граду Константинопољу
22. шевала 1121/25. децембра 1709.

Одговара узвишеном тексту
Написао га сиромах, нека буде славан
Ахмед Лализаде, кадија града Сарајева
Нек му се Бог смилује

Значајне ставке дефтера цизје[...]⁹
Плате чувара барутане тврђаве Јајце [...] ¹⁰
Година 1121[...] ¹¹
Војника 15
Износ 167
[...] ¹²
39.742
198 42

200
42

Sûret-i berât-ı şerîf-i âlişândır

Nişân-ı şerîf-i âlişân-ı sâmi-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı garrâ-yı cihân-sitân-ı hâkânî nüffize bi'l-avn'-ir-rabânî hükmü oldur ki:

(1) Bosna eyâletinde vâki' Yayça kal'ası cebe-hânesinden işbu dârende-gân-ı fermân-ı hümâyun-ı meserretmakrûn-ı hakânî müsta-hfızân neferâtından kadîmden on beş neferi ve yüz yetmiş akçe

⁹ Нечитко.

¹⁰ Нечитко.

¹¹ Нечитко.

¹² Нечитко.

- (2) yevmiyeleri ve gayri ez mütebeyyin kırk dört bin dört yüz altmış akçe senevî mevâciblerinden her iki yüz akçesi bir gurûş olmak üzere iki yüz iki gurûş mevâcibleri
- (3) Bosna eyâletine tâbi' Yayça cizyesi meâlinden ocaklık ta'yîn olduğu mukayyed olup bin yüz on dokuz senesinde vâki' olan yoklama ve nizâm verilen tahrîr-i cedîd
- (4) defteri mûcibince cemâat-ı mezbûre kâin yevmiyesinden tenzîl olunan üç akçe yevmiyesinden senevî bir yüz on dört akçesi aşığı ve erler-i merkûmine tâbi' kalan
- (5) yüz altmış yedi akçe yevmiyelerinden gayri ez mütebeyyin senevî mevâciblerinden her iki yüz akçesi bir gurûş olmak üzere yüz doksan sekiz buçuk gurûş ile kırk dört akçe
- (6) bir senelik mevâcibleri iktizâ eylediği hesâb ve der-kenâr olunmağla yedlerine olan atik berâtları tebdîl ve kaleminde hıfz ve kadîmi ocaklıkları olan Yayça
- (7) cizye meâlinden olmak üzere müceddeden ocaklık berât verilmek bâbında arz ve telhîs olundukda telhîs mûcibince berât verilmek bâbında fermân-ı âlişân sâdir olunmağın
- (8) haklarında mezîd-i inâyet-i pâd-şâhânî zuhûra götürüp bin yüz yirmi bir rebî-ül-evvelisinden on beşinci gününden bu berât-ı hümâyûn-ı izzetmakrûnı
- (9) verdim ve buyurdum ki neferât-ı mezbûreden varıp senevî müstahakk oldukları yüz doksan sekiz gurûş ile kırk dört akçe mevâciblerin
- (10) kemâ-kân Yayça cizyesi meâlinden be-her sene cizyedâr olan yedinden ahz u kabz eylediklerine berât-ı âlişândan sûret zahrına hüccet ve cizyedârlar dahi
- (11) hîn-i muhâsebede rûz-nâmçe-i hümâyûn îrâd ve musaddak kayd olunup hesâblarına mahsûb oluna ol bâbda ber-vech-i ocaklık zabt ve tasarruflarına âherden
- (12) kat'-ı hazer ve taarruz kılmayıp mâni' ve dâfi' olmaya şöyle bileler alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar tahrîren fi-l-yevm-ir-râbi' aşere rebî-ül-evvel senete işrîn ve mie ve elf.

Konstantiniye el-mahrûse

Fi 22 Şevvâl [11]21

Mutâbık li-l-imâle-il-âlî

Harrerehü el-fakîr ileyh azze şânuhü

Ahmed La'azi el-kâdî bi-medîne-i Saray

Afa anhü

Mühimmât-i defter-i cizzye [...] ¹³

Mevâcib-i müstahfızân-ı cebe-hâne-i kal'a'yı Yayça

[...] ¹⁴ sene 1121[...] ¹⁵

nefer

15

rûsum

167

---

13 Нечитко.

14 Нечитко.

15 Нечитко.

[...] ¹⁶
39742   200
[...] ¹⁷
198 42   —

2.

Он¹⁸

Повод за писање ових слова је следећи:

Из руке цењеног хасеки¹⁹ Хусеин-аге, задуженог за прикупљање цизје зимија из Босанског ејалета, сходно ономе што је прописано за ову 1122. годину [1710/1711], узео сам у целини и у своје лично име и у име чувара барутане тврђаве Јајце, суму од свега 198 ипо куруша и 44 акче која је на основу новог берата њихов оцаклук од босанске цизје. Како није остала ниједна акча нити зрно, написан је овај примерак признанице и предат поменутом цизједару како би је показао у случају потребе.

Написано 23. шабана 1121. године [28. октобра 1709].

Мустафа Музафер, ћехаја чувара тврђаве Јајце

Сведоци:

Хасан-ага, становник Имотског
Осман-ага, становник Сарајева
Мустафа Шериф, тврђава Крупа
Хусеин-ага Ускудари

Hüve

(1) Vech-i tahrîr-i hurûf budur ki: İşbu bin yüz yirmi iki senesine muharrer olmak üzere

(2) eyâlet-i Bosna ehl-i zimmetinin cizyeleri cibâyetine me'mûr olan iz-zetlû Haseki Hüseyin Ağa

(3) yedinden Yayça kal'asında cebe-hâne müstahfızân cemâatı neferâtının Bosna cizyesinden

(4) berât-ı cedîd ile ocaklıkları olan yalnız yüz doksan sekiz buçuk gurûş ile

(5) kırk dört akçe bin yüz yirmi bir senesi mevâcibleriçün kendi tarafından isâleten ve neferât

(6) taraflarından vekâleten itmâm ve ikmâl ahz u kabz eylediği üzerinde bir akçe ve bir habbe bâkî

(7) kalmadığı ecilden işbu sûret ketb olunup temessük için cizyedâr-ı mûmâileyhin

(8) yedine vaz'olunup vakt-i hâcetde ibrâz eyleye tahrîren fi 23 Şa'bân 1121.

---

16 Нечитко.

17 Нечитко.

18 Изнад већине службених докумената и личних писама стоји реч „Он“ (тур. Hüve) тј. Бог. Тиме се наглашава да је текст настао под Божјом заштитом.

19 Нижи официр у султановој телесној гарди.

Mustafa Müzaffer
kethüdâ-yı müstahfızân-ı Yayça

НЕДЕЉКО
В. РАДОСАВЉЕВИЋ
МИРЈАНА
О. МАРИНКОВИЋ

Şühûd-ül-hâl:
Hasan Ağa sâkin-i İmoçka
Osman Ağa sâkin-i Saray Bosna
Mustafa Ağa kal'a-yı Krupa
Hüseyin Ağa Üsküdârî

3.

Признаница чувара барутане тврђаве Јајце

Написа како је наведено у ствари, сиромах Ахмед Лализаде, кадија града Сарајева, нека му име буде чувено и нека му Бог опрости.

Разлог за писање ове књиге је следећи:

Као што стоји у препису узвишеног и часног царског берата, годишње плате војника који чувају барутану тврђаве Јајце износе 198,5 куруша и 44 акче, а на основу височајшег берата који имају, што је у старом шеријатском већу изјавио ђехаја Мустафа Ибн Ахмед, овлашћен за доле наведено од стране војника чија су имена и личности познати и утврђени, уз сведочење спахије Мехмеда Ибн Алија Дувелија и Алија Ибн Селима. Како је речени износ одређен и пренет на њих као оцаклук из суме цизје града Јајца, годишњи износ од 198 куруша и 44 акче, обрачунат од 15. ребиулевела 1121 [25. маја 1709] до 15. ребиулевела 1122. године [14. маја 1710], који је од јајачких неверника сакупио хасеки Хусеин-ага, задужен за скупљање цизје поменутих босанских неверника, у потпуности ми је предао; ја сам га узео у своје лично име и као заступник. Штавише, реченом Хусеин-аги сам уручио потписану и печатом оверену признаницу. Кад се то прими к знању, биће писано по потреби, 22. шевала 1121. године [25. децембра 1709].

Сведоци:

Господин Сали Абдулах, ђехаја
Абдурахман Сали Ибн Салих
Ел-Хаџ Ахмед бен Мехмед
Али Сали Ибн Мехмед
Мехмед Сали Ибн Осман
Хусеин Ел-Махзар и други

Yayça kal'asının cebe-hâne müstahfızânı neferâtlarının
temessükleridir

El-emrû kemâ zükkire fihi harrerehü el-fakîr ileyhi azze şânühü Ahmed
La'zizâde el-kâdî -bi medîne-i Saray afa anhü (mühür okunaksızdır)

(1) Sebeb-i tahrîr-i kitâb budur ki:

(2) İşbu derûn-ı sûret-i berât-ı şerîf-i âlişânda mestûr olduğu üzere Bo-
sna eyâletinde vâki' Yayça

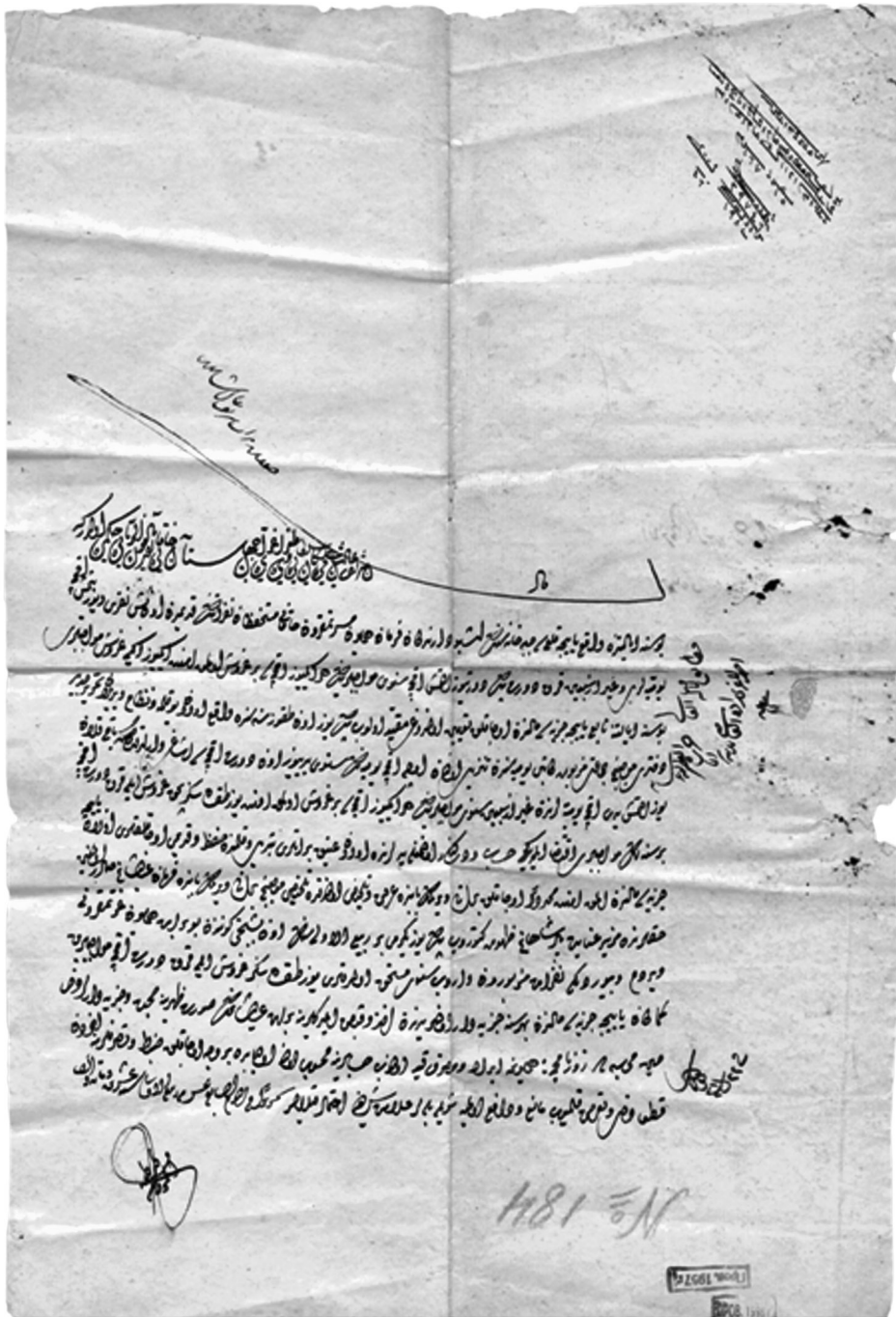
(3) kal'ası cebe-hânesinin müstahfızânından olup kendi asîl ve sâir
mahsûr-ül-esâmî ve ma'lûm-ül-aşhâs neferât

- (4) taraflarından husûs-ı âtî-üz-zikre vekîl olduđu Mehmed sipâhî İbn Âlî Düveli ve Âlî İbn Selîm şehâdetleriyle şer'an sâbit
(5) olan Mustafâ kethüdâ İbn Ahmed meclis-i şer'-i kadîmde takrîr-i kelâm edup yedinde olan berât-ı âlîşân mûcibince
(6) kal'a-yı mezbûre cebe-hânesi muhâfazasında olan neferâtın senevî mevâcibleri yüz doksan sekiz buçuk gurûş ile
(7) kırk dört akçe olup meblağ-ı merkûm yine Yayça cizyesi meâlinden ber-vech-i ocaklık ta'yîn ve havâle buyurlmağın
(8) bin yüz yirmi bir senesi şehir-i rebî-ül-evvelinin on beşinci gününden bin yüz yirmi iki senesi şehir-i rebî-ül-evvelinin
(9) on beşinci gününe değin bir senelik yüz doksan sekiz gurûş ve kırk dört akçeyi yüz yirmi iki
(10) senesine mahsûb olmak üzere Bosna eyâleti keferesi cizyeleri cibâyetine me'mûr olan zuhr-ül-eşbâh Haseki
(11) Hüseyin Ağa zikr olunan Yayça keferesinden cibâyet ve tahsîl eylediği cizye meâlinden olmak üzere tamâmen bana
(12) vaz' ve teslim ben dahi yedinden bi-l-asâle ve bi-l-vekâle ahz u kabz edup hatta neferât-ı mezbûre zâbitleri
(13) taraflarından müşâr-ileyh Hüseyin Ağa yedine mumzâ ve mahtûm ve ma'mûl bir temessük dahi verdim diyü müş'ir ve mütearrif
(14) oldukda mâ vak'a bi-t-taleb ketb olunur fi-l-yevm-is-sânî ve el-işrîn şevâl-ül-mükerrerem sene ihdâ ve işrîn ve mie ve elf.

Şühûd-ül-hâl:

Es-seyyid Sali Abdullah kethüdâ
Abdürrahman Sali İbn Sâlih
El-Hâc Ahmed ben Mehmed
Ali Sali İbn Mehmed
Mehmed Sali İbn Osman
Hüsein El-Mahzar
Ve gayrihim

ФАКСИМИЛ 1. БЕРАТ О ПОТВРЂИВАЊУ НАСЛЕДНЕ ВОЈНЕ СЛУЖБЕ ЧУВАРИМА БАРУТАНЕ ТВРЂАВЕ
ЛАЈЦЕ – СНИМАК

The Historical archive of Bulgaria (BIA) in the National library *Ivan Vazov* in Plovdiv keeps the transcription of the imperial *Berat* given to the soldiers, keepers of the powder-magazine of the fortress in Jajce, in the Bosnian ejalet which confirms their service and settles the yearly salaries. Alongside the *Berat*, there are two receipts from 1709 which state the sum of their salaries, the source of the money which comes from *dzizja* (poll-tax) taken from the Christians who lived on the territory of Jajce. The receipts also contain the signatures of the witnesses which confirm that the copies are authentic. The mentioned *Berat* and the receipts are important first-rate sources on the military service in Bosnian ejalet and how it was regulated because they give us an insight into the complete administrative procedure. Besides, the *Berat* also confirms that the Osmanic Empire, after the Great War of Vienna, tried to organize the conditions on the frontier territories as it is the case with the salaries intended for the military service. Documents are critically arranged and prepared for the publication in Serbian and Turkish.

Key words: Osmanic Empire, Bosnian ejalet, Jajce, Berat, receipt, powder-magazine, military, keepers, kadija.